

Lausunto

21.01.2026

Asia: VN/36127/2023

Lausuntopyyntö ehdotuksesta viranomaisten tietojärjestelmien ja tietoliikennejärjestelyjen tietoturvallisuuden ja varautumisen arviointia koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Huomiot ehdotetusta soveltamisalan laajenemisesta varautumisen arviointiin sekä muutoksen mahdollisista vaikutuksista/ Kommentarer om föreslaget att utvidga tillämpningsområdet så att det omfattar bedömningen av beredskapen och om ändringarnas konsekvenser:

Pyydämme kirjoittamaan lausuntonne tähän/ Skriv ert utlåtande här

-

Huomiot ehdotetuista arviointimenettelyjä koskevista muutoksista sekä uusista viranomaisia koskevista arviointivelvollisuuksista ja niiden vaikutuksista organisaatiosi toimintaan (3–3 c §)/ Kommentarer om de föreslagna ändringarna i bedömningsförfarandena och om de nya bedömningsskyldigheterna för myndigheterna samt konsekvenserna av dessa för din organisation (3–3 c §):

Pyydämme kirjoittamaan lausuntonne tähän/ Skriv ert utlåtande här

-

Huomiot ehdotetuista arviointiviranomaistehtävien ja tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksien muutoksista (3 d–6 §)/ Kommentarer om de föreslagna ändringarna i bedömningsmyndigheternas uppgifter och rätt att få information och utföra inspektioner (3 d–6 §):

Pyydämme kirjoittamaan lausuntonne tähän/ Skriv ert utlåtande här

-

Huomiot ehdotetusta uudesta turvallisuuskriittisten ratkaisujen ja niiden valmistuksen arviointien kokonaisuudesta/ Kommentarer om de nya bestämmelserna om bedömningen av säkerhetskritiska lösningar och produktionen av dem:

Pyydämme kirjoittamaan lausuntonne tähän/ Skriv ert utlåtande här

-

Huomiot ehdotetuista siirtymäsäännöksistä ja -ajoista/ Kommentarer om de föreslagna övergångsbestämmelserna och övergångstiderna:

Pyydämme kirjoittamaan lausuntonne tähän/ Skriv ert utlåtande här

-

Muut arviointilakia koskevat huomiot, pyydämme yksilöimään pykälän/ Övriga kommentarer om bedömningslagen (specificera vilken paragraf som avses):

Pyydämme kirjoittamaan lausuntonne tähän/ Skriv ert utlåtande här

Valtiovarainministeriö on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamieheltä lausuntoa edellä tarkoitettusta luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Lausunrossani keskityn erityisesti ehdotetun esityksen ongelmallisuuteen oikeusasiamiehen aseman kannalta. Esitän seuraavan.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi muun muassa viranomaisten tietojärjestelmien ja tietoliikennejärjestelyjen tietoturvallisuuden arvioinnista annettua lakia (jälj. arviointilaki).

Esityksen mukaan valtionhallinnon viranomaisille säädettäisiin velvollisuus arvioida tietojärjestelmänsä ja tietoliikennejärjestelynsä vähintään itsearviointeina. Ehdotetun 3 a §:n 1 kohdan mukaan valtionhallinnon viranomaisen kuitenkin olisi pyydettävä arviointiviranomaisen arviointi tietojärjestelmälleen tai tietoliikennejärjestelylleen, jossa käsitellään turvallisuusluokkaan I tai II luokiteltuja tietoja ja kohdan 2 mukaan pyydettävä arviointiviranomaisen tai hankittava tietoturvallisuuden arviointilaitoksen arviointi tietojärjestelmälleen tai tietoliikennejärjestelylleen, jossa käsitellään turvallisuusluokkaan III luokiteltuja tietoja, ellei se päättä arvioinnin pyytämisen tai hankkimisen olevan tietojärjestelmän tai tietoliikennejärjestelyn riskiarvioinnin perusteella tarpeetonta.

Ehdotetun mukaan valtionhallinnon viranomaisella olisi siten säännöksessä tarkoitetuissa tilanteissa velvollisuus pyytää arviointiviranomaisen arviointi tai hankkia tietoturvallisuuden arviointilaitoksen arviointi. Voimassa olevassa lainsäädännössä viranomaisille ei ole säädetty vastaavaa yleistä tietojärjestelmien ja tietoliikennejärjestelyjen arviointivelvollisuutta, kuin mitä esitysluonnoksessa nyt ehdotetaan säädettävän. Arviointiviranomaisena toimisi Liikenne- ja viestintävirasto muutoin

paitsi ehdotetun 3 d §:n 4 momentin tarkoittamissa tilanteissa, jolloin toimivaltaisena arviointiviranomaisena toimisi Pääesikunnan määrätty turvallisuusviranomainen.

Arviointilain soveltamisalasäännöksen (1 §) ja viranomaismääritelmän (2 §:n 3 kohta) perusteella ehdotetut arviointivelvollisuudet koskisivat myös eduskunnan virastoja ja laitoksia ja siten muun muassa oikeusasiamiehen kansliaa. Tämä tarkoittaisi, että oikeusasiamiehen kanslialla olisi ehdotettavan 3 a §:n kohtien 1 ja 2 mukainen velvollisuus pyytää arviointiviranomaisen arviointi tai hankkia tietoturvallisuuden arviointilaitoksen arviointi. Myös esitysluonnoksen 6 §:ssä säädettäväksi ehdotettu arviointiviranomaisen tiedonsaantioikeus sekä oikeus päästä tiloihin ja tietojärjestelmiin, koskisi sekin oikeusasiamiehen kansliaa.

Tietoturvallisuuden valvonnan kohdentamista ylimpiin laillisuusvalvojiin ja eduskunnan virastoihin on arvioitu muun muassa NIS2-direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä (HE 57/2024 vp, mm. s. 214 ja 268 ja PeVL 62/2024 vp). Sääntelyssä ylimpien laillisuusvalvojen valtiosääntöinen asema on otettu huomioon, eikä valvojan viranomaisen valvontatoimivaltuuksia tai tiedonsaanti- ja tarkastusoikeutta sovelleta eduskunnan oikeusasiamiehen kuten ei myöskään valtioneuvoston oikeuskanslerin toimintaan.

Säädösperusteluissa on viitattu tietosuojalain säätämistä koskevassa perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 14/2018 vp esitettyyn, että ylimpien laillisuusvalvojen valtiosääntöinen asema ja tehtävät sekä laillisuusvalvonnan valtiosääntöinen kokonaisuus eivät mahdollista asteellisesti alemman tietosuojavaltuutetun ylimpiin laillisuusvalvojiin kohdistuvaa valvontaa ja että tällaisen rajauksen on ilmentävä myös tietosuojalain säännöksistä nimenomaisesti. Perustuslakivaliokunnan mukaan: ”Valtiosäännön perustaviin lähtökohtiin kuuluu eduskunnan ja valtioneuvoston välinen tehtäväjako. Perustuslain 2 ja 3 §:ssä säädettyjen valtiollisten tehtävien jaon ja valtioelinten välisten toimivaltasuhteiden kannalta ei lähtökohtaisesti ole perusteltua, että valtioneuvoston alaiseen hallintoon kuuluva viranomainen voisi valvoa eduskunnan tai eduskunnan oikeusasiamiehen toimintaa.”

Edellä todetussa NIS2-direktiivin täytäntöönpanoa koskevassa lausunnossaan perustuslakivaliokunta puolestaan katsoi, että eduskunnan virastojen sisällyttäminen arvioitavan olleen lakiehdotuksen 4 a luvun soveltamisalaan olisi merkinnyt sitä, että lakiehdotuksessa liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla toimivalle hallintoviranomaiselle myönnettävät valvontatoimivaltuudet olisivat kohdistuneet laajasti myös eduskuntaan kokonaisuutena. Valiokunnan mukaan lakiehdotusta oli muutettava siten, että tiedonhallintalain 4 a lukua ei sovelleta eduskunnan virastoihin.

Aiemmassa käytännössään perustuslakivaliokunta (PeVL 46/2010 vp) on myös pitänyt perustuslain vastaisena lakiehdotusta, jossa valtiovarainministeriölle olisi annettu valta ohjata eduskunnan virastojen tietohallintoa. Valiokunnan mielestä ehdotuksen arvioinnissa oli viime kädessä merkityksellistä perustuslain 2 §:ään palautuva valtiojärjestyksen perusteisiin kuuluva institutionaalinen ratkaisu, jossa lainsäädäntövaltaa käyttävä ja valtionaloudesta päättävä

eduskunta on ylimpänä valtioelimenä erotettu hallitusvaltaa käyttävästä valtioneuvostosta. Tämän perusratkaisun vastaista olisi valiokunnan mielestä ollut selvästi sellainen tilanne, jossa valtiovarainministeriö ohjaisi eduskunnan virastojen tietohallintoa.

Tietosuojalaissa oikeusasiamies (ja oikeuskansleri) on rajattu tietosuojavaltuutetun valvontavallan ulkopuolelle. Ylimmät laillisuusvalvojat on rajattu myös digitaalisten palveluiden saavutettavuusvaatimuksia valvovan viranomaisen valvontavallan ulkopuolelle. Digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain mukaan valvontaviranomaisella ei ole oikeutta valvoa ja tarkastaa eduskunnan oikeusasiamiehen ja valtioneuvoston oikeuskanslerin digitaalisia palveluita eikä antaa niitä koskevia määräyksiä saavutettavuusvaatimusten täyttämiseksi. Säännöksen perusteluissa (HE 60/2018 vp, s. 85–86) todettiin muun muassa oikeusasiamies Petri Jääskeläisen työsuojelutarkastusta koskeva ratkaisu 31.12.2014 (Dnro 1722/2/11). Ratkaisussa oikeusasiamies totesi oikeusasiamiehen valvonnan kuuluvan perustuslain mukaan yksinomaan eduskunnalle ja sen perustuslakivaliokunnalle. Ratkaisun mukaan työsuojeluviranomaisilla ei ole toimivaltaa suorittaa tarkastuksia eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa taikka muutoinkaan valvoa tai ohjata oikeusasiamiehen toimintaa.

Totean, että oikeusasiamies Jääskeläinen on eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksen 2024 kertomuspuheenvuorossaan käsitellyt oikeusasiamiehen valtiosääntöisen aseman ja riippumattomuuden turvaamista. Oikeusasiamieheen kohdistuvan valvonnan osalta puheenvuorossa on käsitelty erityisesti työsuojelun valvontaa oikeusasiamiehen kansliassa, tietosuojavaltuutetun valvontavaltaa ja valtiokonttorin toimivaltaa valtion vahingonkorvaustoiminnassa.

Lausunnolla nyt olevassa esitysluonnoksessa ei ole lainkaan otettu huomioon eduskunnan oikeusasiamiehen (tai valtioneuvoston oikeuskanslerin) valtiosääntöistä asemaa ylimpänä laillisuusvalvojana. Vaille huomiota on jäänyt myös eduskunnan muiden virastojen aseman arvioiminen.

Ottaen huomioon oikeusasiamiehen valtiosääntöisen aseman ja riippumattomuuden en pidä mahdollista, että oikeusasiamiehen valvonnan alainen arviointiviranomainen tai tietoturvallisuuden arviointilaitos voisi arvioida oikeusasiamiehen kanslian tietojärjestelmiä tai tietoliikennejärjestelyjä taikka arviointiviranomainen voisi kohdistaa oikeusasiamiehen kansliaan ehdotetun 6 §:n mukaisia tarkastus- tai muita toimia. Siten katsoisin, että oikeusasiamiehen kanslia (ja vastaavasti oikeuskanslerinvirasto) on rajattava ehdotetun arviointivelvollisuuden ulkopuolelle.

Jatkovalmistelussa tulee arvioida myös eduskunnan muiden virastojen asemaa kysymyksessä olevassa suhteessa.

Lisäksi kiinnitän huomiota siihen, että esitysluonnoksessa ehdotettua arviointivelvollisuutta ei ole arvioitu erikseen myöskään tuomioistuinten kohdalla, eikä siten myöskään tuomioistuinten

perustuslaillisen riippumattomuuden näkökulmasta. Pidän tätä asian jatkovalmistelussa välttämättömänä.

Huomiot ehdotetusta tietoturvallisuuden arviointilaitosten luotettavuuden varmistamista koskevista muutoksista (4–5 §)/ Kommentarer om de föreslagna ändringarna angående säkerställandet av tillförlitligheten hos bedömningsorganen för informationssäkerhet (4–5 §):

Pyydämme kirjoittamaan lausuntonne tähän/ Skriv ert utlåtande här

-

Huomiot ehdotetusta tietoturvallisuuden arviointilaitosten lisäpätevyyksien hyväksymisprosessista (5 § 3 mom)/ Kommentarer om processen för godkännande av bedömningsorganens specialbehörigheter (5 § 3 mom.):

Pyydämme kirjoittamaan lausuntonne tähän/ Skriv ert utlåtande här

-

Muut arviointilaitoslakia koskevat huomiot, pyydämme yksilöimään pykälän/ Övriga kommentarer om lagen om bedömningsorgan (specificera vilken paragraf som avses):

Pyydämme kirjoittamaan lausuntonne tähän/ Skriv ert utlåtande här

-

Huomiot esityksen vaikutusten arvioinnista/ Kommentarer om bedömningen av propositionens konsekvenser:

Pyydämme kirjoittamaan lausuntonne tähän/ Skriv ert utlåtande här

-

Arjola-Sarja Terhi
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia - Oikeusasiamies Jari Råman